

ВИСНОВОК ПРО НАУКОВУ НОВИЗНУ, ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Широкової Ірини іванівни

на тему «Специфіка та мультимодальні засоби актуалізації індивідуально-авторської картини світу В. Блейка», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія

Дисертація Широкової Ірини Іванівни на тему «Специфіка та мультимодальні засоби актуалізації індивідуально-авторської картини світу В. Блейка», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія, виконана на кафедрі англійської філології Запорізького національного університету. Тема дисертаційного дослідження затверджена на засіданні Науково-технічної ради Запорізького національного університету (протокол № 6 від 21 грудня 2017 року).

Для підготовки висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації вченою радою Запорізького національного університету (протокол № 11-ДФ від 23.06.2021) було ухвалено, що попередня експертиза дисертації проводитиметься на кафедрі англійської філології Запорізького національного університету та призначено двох рецензентів:

1) кандидата філологічних наук, професора кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови Запорізького національного університету Клименко Ольгу Леонідівну;

2) доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри слов'янської філології Запорізького національного університету Павленко Ірину Яківну.

1. Ступінь актуальності теми дисертації

Дисертацію виконано на кафедрі англійської філології Запорізького національного університету в межах комплексної міжкафедральної науково-дослідницької теми факультету іноземної філології «Когнітивно-комунікативні та лінгвокультурологічні параметри дослідження мовних одиниць». Наукова праця присвячена дослідженню мультимодальних засобів актуалізації ключових концептів в індивідуально-авторській картині світу В. Блейка, англійського поета, художника й гравера кінця XVIII – першої третини XIX століття. Дисертація виконана у річищі лінгвокультурологічного напрямку лінгвістичних досліджень.

Актуальність роботи зумовлена антропоцентричним вектором сучасних лінгвістичних студій, у межах яких лінгвокультурологія визнається значущою сферою дослідження живих комунікативних процесів у їх синхронному зв'язку з менталітетом, національною картиною світу, мовно-культурною кореляцією, а також апеляцією до проблем індивідуально-авторської картини світу як узагальненого дискретного уявлення людини про

природне й соціальне довкілля, інших і саму себе. Зазначене співвідноситься з ширшим колом наукових завдань, що охоплює вивчення цілісної системи колективних та індивідуальних поглядів, а також соціальної, етнічної, міфопоетичної, художньої тощо картин світу певної історичної епохи.

Результати розвідок у галузі когнітивної поетики (Воробйова О.П., Ніконова В.Г.) і лінгвоконцептології (Воркачев С.Г., Дойчик О.Я., Кравцова Ю.В., Приходько А.Н., Сергієнко В.Л.) засвідчують ефективність міждисциплінарного підходу до вивчення картин світу. Необхідність встановлення особливостей індивідуально-авторського світосприйняття й концептуалізації світу робить аналіз засобів актуалізації ключових концептів об'єктом численних досліджень (Галів У.Б., Прокойченко А.В., Соколовська С.Ф., Штонь О, Юр М.В.).

Актуальність дослідження зумовлена також орієнтацією на аналіз засобів актуалізації авторського світовідчуття, мультимодальності кодування й актуалізації авторської картини світу в полікодовому просторі художнього тексту. Мовознавча проблематика мультимодальності стосується різних типів дискурсу й художніх текстів, у яких взаємодією вербальних і графічних семіотичних модусів створюються різні дискурсивні конфігурації.

Проте гетерогенність ресурсів кодування й передачі інформації про світ не є атрибутом лише сучасного художнього простору. Завдяки реалізації принципів історичності й наслідування, стиль світовідчуття та полікодовий простір його відтворення упродовж минулих епох не втрачається безслідно, а накопичується та зберігається в культурній пам'яті людства.

Тому своєрідність творчості В. Блейка, англійського поета, художника й гравера кінця XVIII – першої третини XIX століття, створена ним міфологія, символізм, контрастність образів і центральні мотиви вплинули на розвиток англійського романтизму, якому властиві поетизація повсякдення й природи, оспівування людської душі, поєднання лірики й пафосу.

Попри різноплановість і результативність численних розвідок, дослідження індивідуально-авторської картини світу В. Блейка залишається фрагментарним. Тим часом поєднання вже апробованих і нових підходів до опису й інтерпретації авторського світобачення поета дозволяє виявити нові можливості наукового аналізу мовних і позамовних фактів, які ідентифікували й кодували добу, поета, суспільство порубіжжя XVIII-XIX століть. Тому дисертація й присвячена дослідженню ключових концептів, важливих для світогляду В. Блейка, смислів, репрезентованих в його творчості низкою вербалізацій та візуалізацій.

2. Наукова новизна, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Наукова новизна дисертації зумовлюється об'єктом і предметом дослідження,

оскільки вперше порушене питання про необхідність розмежування понять індивідуально-авторської та художньої картини світу; доведено, що

індивідуально-авторська картина світу є варіантом реалізації загальнонаціональної художньої та мовної картин світу; виокремлено об'єктивні й суб'єктивні чинники, які вплинули на формування ключових складових авторської концептосистеми В. Блейка. Комплекс цих чинників зумовив авторську ідеалізацію природи, протиставлення природного й опанованого людиною світів, неприйняття суворого ставлення до дітей, а також визначив особливості бачення поетом системи моральних устоїв у суспільстві, візіонерство та поєднання реального й містичного в творах поета-художника.

Реалізовано комплексний підхід до ідентифікації та аналізу ключових концептів авторської картини світу В. Блейка ("Простір", "Час", "Природа", "Душа", "Емоція", "Митець"), адже саме в них втілено універсальне осмислення дійсності та індивідуальне світовідчуття автора.

У рецензованій роботі розкрито особливості авторських преференцій щодо вибору мовних засобів та їх мовленнєвої організації у ліричних і лірично-філософських творах; досліджено специфіку репрезентованих у вербалізованій та візуалізованій складових картини світу автора об'єктів, їх семантику та засоби актуалізації. Зокрема було виявлено, що вербальні засоби маніфестації авторської картини світу В. Блейка охоплюють ключові позначення (імена) концептів та їх похідні, зокрема у сфері внутрішнього світу людини. Вербалізатори простору та часу представлені здебільшого периферійною лексикою, що засвідчує тяжіння поета до непрямих номінацій, опосередкованих апеляцій до цих концептуальних сфер. Вербалізацію авторської картини світу В. Блейка відзначає багатство різномірних засобів та прийомів – алітерацій, метафор, епітетів, порівнянь, антитез, повторів, паралелізму. Невербальні засоби реалізують низку важливих функцій: естетичну, пояснювальну, світоглядну й систематизувальну, емоційну і когнітивну функції.

В ході дослідження дисертантка зверталася до порівняльного аналізу ключових концептів індивідуально-авторської картини світу В. Блейка із елементами авторської картини світу його сучасників – поетів Озерної школи, що поглибило роботу та посилило аргументацію твердження про специфіку індивідуально-авторської картини світу конкретного митця.

Також доведено роль мультимодальності, зокрема взаємодоповнюваності вербальних і невербальних засобів у репрезентації ключових концептів індивідуально-авторської картини світу В. Блейка. Комбінуванням вербальних та візуальних художніх засобів поет втілює складну систему асоціацій, образів і символів, яка віддзеркалює його світогляд, цінності й емоції.

Дисертантка обґрунтовує, що головним принципом побудови індивідуально-авторської картини світу В. Блейка є принцип антитестичності. Необхідною умовою існування людини для поета є суміщення та співіснування протилежностей усіх виокремлених ключових сфер. Поєднання вербального й невербального простору в художньому тексті пояснюється не лише творчою наснагою і креативністю поета-художника,

але також його намаганням створити голографічну, багатомірну версію Всесвіту. Унікальність мальовничої поезії В. Блейка полягає саме в об'ємності зображеного в ній авторського бачення й розуміння довкілля.

Наукова обґрунтованість зазначених положень і висновків підтверджується їхньою бібліографічною аргументованістю. Для написання роботи авторка використала 335 одиниці літератури – 300 теоретичних та лексикографічних джерел, 35 джерел ілюстративного матеріалу (репрезентований ліричними та лірично-філософськими творами В. Блейка з авторськими ілюстраціями, а також творами поетів Озерної школи та картинами художників-романтиків Англії). Ілюстративний матеріал укладено з дотриманням норм репрезентативності, у Додатках до наукової праці подано репродукції ілюстрацій до віршованих творів В. Блейка та репродукції картин англійських художників-романтиків.

Достовірність наукових результатів забезпечується використанням сучасної методології і комплексною методикою дослідження. У процесі дослідження були застосовані такі загальнонаукові методи, як *гіпотетико-дедуктивний, порівняння, аналіз, синтез, індукція*. Для аналізу ключових концептів індивідуально-авторської картини світу В. Блейка, співвідношення індивідуального й колективного в авторських концептуалізаціях, ролі мультимодальних засобів їх актуалізації були залучені лінгвістичні методи: *описовий метод та метод суцільної вибірки, компонентний та контекстологічний аналіз, метод концептуального аналізу, стилістичний аналіз, елементи семіотичного аналізу*. Поєднання загальнонаукових методів з філологічними, коректне використання інструментарію власне лінгвістичних методів та видів аналізу дозволили висунути робочу гіпотезу, аргументовано довести її та отримати релевантні висновки.

Теоретичне значення дисертації для лінгвоконцептології взагалі та теорії картин світу зокрема полягає в узагальненні досвіду дослідження співвідношення понять картини, моделі та образу світу, а також загальнонаціональної, художньої та індивідуально-авторської картин світу. Для лінгвокультурології та етнопсихолінгвістики цінності набуває з'ясування особливостей комплексного впливу об'єктивних і суб'єктивних чинників на формування світогляду творчої особистості; поглиблення уявлень про співвідношення свідомості індивідуума та культурної спільноти. Результати дослідження є внеском у семіотику, оскільки поглиблюють вчення про невербальні, зокрема візуальні, засоби комунікації, їх взаємодію з природною мовою, а також їх співвіднесеність з певним змістом і значення у формуванні складних знаків-образів.

Практична цінність наукової праці полягає в тому, що запропонована методика дослідження є релевантною для різноаспектного аналізу формування й функціонування індивідуально-авторських картин світу, вивчення мультимодальної репрезентації базових, ключових концептів національних художніх і загальних картин світу. Результати роботи можуть

прислужитися в практиці художньо-семіотичного моделювання, а її матеріали під час викладання таких нормативних курсів як загальне мовознавство (розділи «Мова і культура», «Мова і мислення», «Мова і мовлення», «Мова як семіотична система»), лексикологія (розділи «Ономасіологія», «Семасіологія»), стилістика англійської мови, лінгвокраїнознавство, зарубіжна література, а також спецкурсів із філологічного аналізу художнього тексту, лінгвістичного аналізу тексту чи курсів міждисциплінарного спрямування – з лінгвокультурології, лінгвоконцептології, етнопсихолінгвістики. Результати та ілюстративний матеріал можуть бути залучені при створенні навчально-методичних посібників для студентів філологічних спеціальностей.

Дослідження виконане у межах концептологічного напрямку у лінгвокультурології зі зверненням до відповідного теоретичного підґрунтя та методичного інструментарію. Дисертація виконана грамотною українською мовою. Стиль оформлення тексту відповідає прийнятим правилам та нормам. Принципи форматування витримані коректно.

3. Наукові публікації, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, та повнота опублікування результатів дисертації

Наукові праці, в яких опубліковані основні здобутки дисертації:

1. Широкова І. І. Антитетичний принцип репрезентації простору в індивідуально-авторській картині світу В. Блейка. *Нова філологія*. 2019. № 75. С. 97–102. <http://novafilolohiia.zp.ua/index.php/new-philology/issue/view/5>

2. Широкова І. І. Особливості репрезентації часу в індивідуально-авторській картині світу Вільяма Блейка. *Львівський філологічний часопис*. 2019. № 6. С. 239–245. URL: http://philologyjournal.lviv.ua/archives/6_2019/43.pdf

3. Широкова І. І. Природа в полікодовому просторі індивідуально-авторської картини світу В. Блейка. *Нова філологія*. 2020. № 79. С. 133–138. URL: <http://novafilolohiia.zp.ua/index.php/new-philology/issue/view/1>

4. Широкова І. І. Чинники формування індивідуально-авторської картини світу Вільяма Блейка. *Нова філологія*. 2017. № 72. С. 167–174. URL: <http://novafilolohiia.zp.ua/index.php/new-philology/issue/view/8>

5. Широкова І. І. Модель, образ, картина світу: диференціація понять. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2018. VI (51). Issue № 176.

<https://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/httpsdoi.org10.31174send-ph2018-176vi51-17.pdf>

6. Широкова І. І. Індивідуально-авторська картина світу як об'єкт міждисциплінарних досліджень. *Філологія початку XXI сторіччя: традиції та новаторство*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. м. Київ, 3-4 квітня 2020 р. Київ : Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2020. С. 82–85.

7. Широкова І. І. Ключові концепти в індивідуально-авторській картині світу В. Блейка: INNOCENCE / НЕВИННІСТЬ. *Розвиток філологічних наук: європейські практики та національні перспективи*. Одеса : Південноукраїнська організація “Центр філологічних досліджень”, 2020. С. 77–79.

8. Широкова І. І. Концепт ДИТИНА в індивідуально-авторській картині світу В. Блейка. *Актуальні проблеми перекладознавства, текстології і дискурсології*: тези доповідей II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції здобувачів вищої освіти (5 квітня 2019, м. Запоріжжя). Запоріжжя : ЗНТУ, 2019. С. 36–37. URL: <https://zp.edu.ua/uploads/news/20190405/Tezy.pdf>

9. Широкова І. І. Концепт ПРИРОДА в художній картині світу англійських романтиків. *Актуальні проблеми сучасної філології та методики викладання мов у вишах*: матеріали II Всеукраїнській науково-практичній конференції (8 жовтня 2019 р.) Харків : Мадрид, 2019. С. 55–58.

10. Широкова І. І. Особливості репрезентації простору в індивідуально-авторській картині світу В. Блейка. *Каразинські читання: Людина. Мова. Комунікація*: Тези доповідей XVIII наукової конференції з міжнародною участю. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2019. С. 178–180. URL: https://drive.google.com/file/d/1If37K1ZVM8Sd5sYLYFjKIu_OhACfOc-1/view

11. Широкова І. І. Репрезентація часу в художній картині світу старших романтиків: В. Блейк та лейкісти. *Паралелі та контрасти: мова, культура,*

комунікація: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 листопада 2019 р.). Одеса : Фенікс, 2019. С. 145–147.

12. Широкова І. І. Синергія ключових концептів в індивідуально-авторській картині світу. Тези доповідей VI Всеукраїнської науково-практичної конференції "Синергетика у філологічних дослідженнях" Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2020. С. 63–65.

13. Широкова І. І. Художня картина світу: підходи до визначення поняття. *Актуальні проблеми сучасної філології та методики викладання мов у вишах*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції Харків : ФОП Бровін О.В., 2018. С. 50–51.

14. Shyroкова I. Literary concept and the author's worldview. *The 1st Young Researchers' International Web Conference "Communication in the Expanding Intellectual Space"*, March 20, 2019. Book of Abstracts. Czestochowa : "Educator", 2019. P. 134–135.

Повнота опублікування результатів дисертації засвідчується таблицею 1.

Таблиця 1 – Повнота опублікування результатів дисертації

№	Наукова публікація здобувача		Висвітлені підрозділи дисертації
	Назва	Видання	
<i>Наукові фахові видання України</i>			
1.	Антитетичний принцип репрезентації простору в індивідуально-авторській картині світу В. Блейка.	<i>Нова філологія</i> . 2019. № 75. С. 97–102.	3.1.1, 3.4, 2.2.2
2.	Особливості репрезентації часу в індивідуально-авторській картині світу Вільяма Блейка.	<i>Львівський філологічний часопис</i> . 2019. № 6. С. 239–245.	3.1.3, 3.4, 2.2.2
3.	Природа в полікодовому просторі індивідуально-авторської картині світу В. Блейка.	<i>Нова філологія</i> . 2020. № 79. С. 133–138.	3.1.2, 3.4 2.2.2

4.	Чинники формування індивідуально-авторської картини світу Вільяма Блейка.	<i>Нова філологія.</i> 2017. № 72. С. 167–174.	2.1
<i>Закордонні наукові видання, що є державами-членами ЄС</i>			
5.	Модель, образ, картина світу: диференціація понять.	<i>Science and Education a New Dimension. Philology.</i> 2018. VI (51). Issue № 176. P. 72–75.	1.1, 1.2
<i>Друковані тези доповідей на міжнародних наукових і науково-практичних конференціях</i>			
6.	Індивідуально-авторська картина світу як об'єкт міждисциплінарних досліджень.	<i>Філологія початку ХХІ сторіччя: традиції та новаторство:</i> Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. м. Київ, 3-4 квітня 2020 р. Київ: Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2020. С. 82–85.	1.3 (1.3.2)
7.	Ключові концепти в індивідуально-авторській картині світу В. Блейка: INNOCENCE/ НЕВИННІСТЬ.	<i>Розвиток філологічних наук: європейські практики та національні перспективи.</i> Одеса : Південноукраїнська організація “Центр філологічних досліджень”, 2020. С. 77–79	3.2 (3.2.1), 3.3
8.	Концепт ДИТИНА в індивідуально-авторській картині світу В. Блейка.	<i>Актуальні проблеми перекладознавства, текстології і дискурсології:</i> тези доповідей II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції здобувачів вищої освіти (5 квітня 2019, м. Запоріжжя). Запоріжжя : ЗНТУ, 2019. С. 36–37.	3.2
9.	Концепт ПРИРОДА в художній картині світу англійських романтиків.	<i>Актуальні проблеми сучасної філології та методики викладання мов у вишах:</i> матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (8	2.2.1

		жовтня 2019 р.). Харків : Мадрид, 2019. С. 55–58.	
10.	Особливості репрезентації простору в індивідуально-авторській картині світу В. Блейка.	<i>Каразинські читання: Людина. Мова. Комунікація:</i> Тези доповідей XVIII наукової конференції з міжнародною участю. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2019. С. 178–180.	2.2.1, 3.1.1
11.	Репрезентація часу в художній картині світу старших романтиків: В. Блейк та лейкісти.	<i>Паралелі та контрасти: мова, культура, комунікація:</i> матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 листопада 2019 р.). Одеса : Фенікс, 2019. С. 145–147.	2.2.1, 3.1.3
12.	Синергія ключових концептів в індивідуально-авторській картині світу.	Тези доповідей VI Всеукраїнської науково-практичної конференції "Синергетика у філологічних дослідженнях" Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2020. С. 63–65.	2.2.1
13.	Художня картина світу: підходи до визначення поняття.	<i>Актуальні проблеми сучасної філології та методики викладання мов у вишах:</i> матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції Харків : ФОП Бровін О.В., 2018. С. 50–51.	1.3.1
14.	Literary concept and the author's worldview.	<i>The 1st Young Researchers' International Web Conference "Communication in the Expanding Intellectual Space",</i> March 20, 2019. Book of Abstracts. Czestochowa : "Educator", 2019. P. 134–135.	1.2.2, 2.2.1

ВИСНОВОК

Ознайомившись із представленою для попередньої експертизи дисертацією Широкової І.І. та науковими публікаціями, у яких висвітлені основні результати наукового дослідження, а також взявши до уваги підсумки фахового семінару кафедри англійської філології, вважаємо, що:

1. За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, теоретичною і практичною цінністю отриманих наукових результатів дисертація Широкової Ірини Іванівни на тему «Специфіка та мультимодальні засоби актуалізації індивідуально-авторської картини світу В. Блейка» відповідає спеціальності 035 Філологія та вимогам Постанови КМУ від 06.03.2019 № 167 «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії».

2. Дисертація Широкової Ірини Іванівни на тему «Специфіка та мультимодальні засоби актуалізації індивідуально-авторської картини світу В. Блейка» може бути рекомендована до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія (галузь знань 03 Гуманітарні науки) у разовій спеціалізованій вченій раді.

Рецензент:

к. філол. н., проф. кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови Запорізького національного університету

Клименко О.Л.

Рецензент:

д. філол. н., проф., завідувач кафедри слов'янської філології Запорізького національного університету

Павленко І.Я.

Підпис засвідчено

Клименко О.Л.
Павленко І.Я.

НАЧАЛЬНИК
ВІДДІЛУ КАДРІВ

ВІДДІЛ
КАДРІВ

Запорізький національний університет
м. Запоріжжя
Україна

Клименко